

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ
F. KÖÇƏRLİ ADINA RESPUBLİKA UŞAQ KİTABXANASI
ELMİ-METODİKA ŞÖBƏSİ

Şair, nasir, tərcüməçi
Mikayıl Rzaquluzadənin
110 illik yubileyi münasibətilə

“Nəsillərdən
Nəsillərə”

(metodiki vəsait)

B A K I – 2015

Redaktor: Şəhla Qəmbərova-F.Köçərli adına Respublika Uşaq
Kitabxanasının direktoru

Tərtibçi: Könül Səmədzadə-F.Köçərli adına Respublika Uşaq
Kitabxanası Elmi metodika şöbəsinin baş
kitabxanaçısı

Korrektor: Ruhiyyə Məmmədli-F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasının elmi-metodika şöbəsinin
müdiri

GİRİŞ

Azərbaycan nəsrinin görkəmli nümayəndəsi şair, pedaqoq və tərcüməçi Mikayıl Manaf oğlu Rzaquluzadə 17 mart 1905-ci ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini yeni üsullu “Mədrəseyi-nur” və 5 nömrəli “Rus-müsəlman” məktəblərində almışdır. O, həmin məktəbin son sinfində ikən eksterm yoluyla imtahan verib Pedaqoji İnstitutun tarix- ədəbiyyat fakültəsinə daxil olmuşdur. İstitut kitabxanasının müdir müavini, müdiri vəzifələrində çalışmışdır. (1926-1927). Pedaqoji institutu bitirdikdən sonra, 1927-1931-ci illərdə Gəncə Pedaqoji Texnikumunda ədəbiyyat və pedaqogika-psixologiya müəllimi işləmişdir. O, “Qızıl Gəncə” yurnalı redaksiya heyətinin və Azərbaycan Proletar Yazıçıları İttifaqı Gəncə şöbəsinin büro üzvü və s. ictimai işlərdə çalışmışdır. 1931-1934-cü illərdə Moskvada İkinci Dövlət Unversiteti yanında olan Pedaqoji Psixologiya-Pedologiya Elmi-Tədqiqat İnstitutunun aspiranturasında təhsil almışdır. Eyni zamanda SSRİ Xalq Komissarları Şurası nəzdindəki “Qanun və qərarlar” nəşriyyatının Azərbaycan şöbəsində tərcüməçi və stenoqrafiya kurslarında ədəbiyyat müəllimi işləmişdir. Sonra Azərbaycan dövlət Elmi- Tədqiqat Pedaqogika İnstitutunda uşaq ədəbiyyatı sahəsində elmi işçi , “Azərnəşr”də tərcüməçi və redaktor olmuş, “İnqilab və mədəniyyət” yurnalı redaksiyasında məsul katib, baş redaktorun müavini, “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında, Xarici Ölkələrlə Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətində baş redaktor vəzifələrində çalışmışdır. “Gənclik” Nəşriyyatının və “Göyərçin” yurnalının, “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”nin redaksiya heyətinin, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı qəbul komissiyasının üzvü olmuşdur. Müxtəlif mövzularda yazıb-yaratsa da, 1945-ci ildən başlayaraq, bütün kitablarını (19 adda) uşaq və gənclər üçün nəzərdə tutmuşdur. Bunlar Vətənə, xalqa, təbiətə məhəbbət, dostluq, sülh və əmin-amanlıq ideyalarını tərənnüm və təbliğ edən əsərlərdir. Yaradıcılığında bədii tərcümə başlıca yer tutmuşdur. Dünya və MDB ölkələrinin ədəbiyyatından tərcümələr etmişdir. Ədəbiyyat sahəsində xidmətlərinə görə iki medal, üç dəfə Azərbaycan Respublikası Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir. 1986-cı ildə “Azərbaycanın qabaqcıl maarif xadimi” adına layiq görülmüşdür. M. Rzaquluzadə 1984-ci ildə noyabrın 10-da Bakıda vəfat etmişdir.

BÖLMƏ I

HƏYAT VƏ YARADICILIĞI:

**Haqq, Həqiqət, Vətən eşqi,
El məhəbbəti
Nəsillərdən nəsillərə
bir şüar olsun!..
Bu eşq ilə alovlanan
ellər sənəti
nəsillərdən nəsillərə
yadigar olsun!..**

Deyirlər ki, uşaqlar üçün yazan yazıçı başqalarından fərqli olaraq daha çox səbirli və təmkinli olmalıdır. Bu sözlərdə şübhəsiz ki, bir həqiqət vardır. Biz Mikayıl Rzaquluzadənin uşaqlar üçün yazdığı şeir və hekayələri oxuduqda, buna bir daha əmin oluruq.

**Saat işləyir,
Elə bir deyir:
Qiymətini bil
Hər dəqiqənin,
Getməsin hədə
Heç vaxtın sənin.**

Öz fikrini böyük bir təmkinlə belə yığcam şəkildə öz oxucusuna çatdırmaq Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığından irəli gəlir. Uşaqlar üçün yazılan əsərlərin bədiiliyi də elə bundadır. Mikayıl Rzaquluzadə bədiiliyi sözlərin gözəlliyində deyil, onların lakonik ruhunda axtarır. Sözləri zərgər gözü ilə ölçür.

Mikayıl Rzaquluzadə öz əsərlərində uşaqlara gözəllikdən danışır. Onlara başa salır ki, gözəllik hər şeydə vardır: oyuncaqlardan başlayaraq, ta kitablara. Lakin həyatda bu gözəlliyi duymaq və sevmək lazımdır, hər bir uşaq kiçik yaşlarından ona can atmalıdır. Bir sözlə Mikayıl Rzaquluzadə başa salmağa çalışırdı ki, uşaq gözəlliyin haradan başlayıb, harada bitdiyini bilməlidir.

Mikayıl Rzaquluzadənin yaradıcılığında gözəllik heç vaxt əməkdən ayrı verilmir. Onun fikrincə gözəllik yalnız əməklə bağlı verildiyi zaman uşaq onu tez başa düşür. Əsil gözəllik isə əmək gözəlliyidir. Əmək və gözəllik yazıçının əsərlərində əkiz qardaş kimi həmişə birlikdə verilir.

Mikayıl Rzaquluzadənin əsərlərində müasir həyat hissi də çox qüvvətlidir.

O, nədən və nə vaxt yazmaq zərurətini vaxtında duyur. Uşaq mühitini həssaslıqla müşahidə edir. Məhz buna görədir ki, onun kitabları uşaqlar tərəfindən maraq və həvəslə oxunur.

Mikayıl Rzaquluzadə müasir uşaq ədəbiyyatımızda nağıl formasında yazmağa daha çox təşəbbüs edən yazıçılarımızdandır. Bu nağıllar bu günkü uşaqların həyatından alınmışdır. “Ovçu Elişlə qoçaq Aytəkin nağılları” yalnız həyatdan gələn əsil həyat nağıllarıdır.

Mikayıl Rzaquluzadə yeni fikir üçün həmişə yeni və orijinal forma axtaran yazıçıdır. Yeni həyatın təsviri və yeni fikirlər üçün yeni forma, yeni vasitələr lazımdır.

Bir sözlə, Mikayıl Rzaquluzadə məhsuldar yazıçıdır. Demək olar ki, Mikayıl Rzaquluzadə uşaqlar üçün ən çox yazan yazıçılardan biri, bəlkə də, birincisidir. O, bu sahəyə lap gənc yaşlarından gəlmişdir.

Çoxillik ədəbi yardıqlığını əsasən tərcümə işinə həsr edən yazıçı dünyanın müxtəlif xalqlarının klassiklərinin əsərlərini də dilimizə tərcümə edib. Onun sənətkarlıqla tərcümə etdiyi əsərlərin coğrafi hüquqları və mövzusu geniş olub.

Qərbi Avropa ədiblərindən A.Düma, C.Bayron, H.Heyne, antik dövrün məşhur müəlliflərindən Homer, Evripid, Aristofan, Amerika ədəbiyyatından T.Oldris, C. London, hind ədəbiyyatından T.Fikrət, türk ədəbiyyatından Rəşad Nuri Güntəkin, rus ədəbiyyatından L.Tolstoy, M.Qorki və başqalarının ədəbi nümunələrini dilimizə tərcümə edib.

BÖLMƏ II

YUBİLEY TƏDBİRLƏRİNİN KEÇİRİLMƏSİ:

Mikayıl Rzaquluzadə Azərbaycanın görkəmli uşaq yazıçılarından biri idi. 1930-cü ildən bədii yaradıcılıqla məşğul olan yazıçı “Mim-Re”, “M. R.”, “R. Mikayıl”, sonra isə ömrünün axırınadək Mikayıl Rzaquluzadə imzası ilə çıxış etmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, yazıçının yaradıcılığında maarifçilik əsas yer tuturdu. İstər tənqidi məqalələrində, istərsə də bədii yaradıcılığında tərbiyəviliyi ədəbiyyatın başlıca keyfiyyət və vəsifəsi hesab olunurdu. Ona görə də uşaqlar üçün qələmə aldığı əsərləri gənclərin nəcib və sağıam ruhda yetişməsinə yönəlmişdir. Onun yaradıcılığında Vətən sevgisi, sülh, azadlıq, və qəhrəmanlıq mövzuları həmişə geniş yer tutub. O, uşaq psixologiyasına dərinlən bələd olan və onların dünyagörüşünə uyğun tərbiyəvi əhəmiyyətli epizodlara geniş yer verən yazıçı idi. Xüsusilə şeirləri uşaq qəlbinə birbaşa sirayət edən, son dərəcə sadə və inandırıcı dildə yazılıb. Elə bu baxımdan da Mikayıl Rzaquluzadənin ilk məqaləsi uşaq ədəbiyyatına həsr olunmuşdur. 1926-cı ildə “Maarif işçisi” jurnalında çap olunan bu məqalə “Cocuq ədəbiyyatında üsul məsələsi” adlandırıldı. Bir sözlə A. Səhhət, A.Şaiq, və digər uşaq yazıçılarımızın içərisində Mikayıl Rzaquluzadənin xüsusi yeri var idi. Uşaq ədəbiyyatının nəzəri məsələləri ilə dərinlən məşğul olan Mikayıl Rzaquluzadə daha sonralar qələmini bədii əsərlər yazmaqda da sinadı.

Bu il Mikayıl Manaf oğlu Rzaquluzadənin anadan olmasından nə az, nə çox düz 110 il ötür. Bu münasibətlə respublikamızın bir çox təhsil ocaqlarında məktəblərdə, gimnaziyalarda, kitabxanalarda və s. yerlərdə tanınmış yazıçımız Mikayıl Rzaquluzadənin yubileyi ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanmışdır. Yubiley tədbirləri ilə bağlı F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında bir sıra tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Tədbirlər planı geniş və maraqlı olsun deyə kitabxanada ilk əvvəl kitab sərgisinin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu il Mikayıl Rzaquluzadənin kitabları yubilyar kitablar siyahısına düşmüşdü. Bunlardan “Qaranquş yuvası-70”, “Ağ dana-70”, “Sırlı saz-60”, və “Nəsillərdən-nəsillərə 50” kitablarının yubileyi qeyd olunur. Kitab sərgisi bir çox adlar altında keçirilə bilər. Məsələn, “Uşaq ədəbiyyatının mütəfəkkiri”, Ədəbiyyata həsr olunmuş ömür”, “Görkəmli uşaq yazıçısı Mikayıl Rzaquluzadə”, “Mikayıl Rzaquluzadə-110” “Nəsillərdən-nəsillərə” və s.

Sərginin nümunəsini veririk.

Başlıq.

1. Mikayıl Rzaquluzadə-110

2. Kitablarının nümayişi

3. Görkəmli insanların Mikayıl Rzaquluzadə haqqında söylədikləri sitatlar.

4. Dövrü mətbuatda çap olunan məqalələrin kartotekası.

5. Şeir parçası.

Haqq, Həqiqət, Vətən eşqi,

El məhəbbəti

Nəsillərdən nəsillərə

bir şüar olsun!..

Bu eşq ilə alovlanan

ellər sənəti

nəsillərdən nəsillərə

yadigar olsun!..

1. Mikayıl Rzaquluzadə məhsuldar yazıçıdır. Çünki onun ilham mənbəyi tükənməzdir. Kiçik nəslin böyük işləri, qaynar həyatı ona hər dəfə yeni ilham, yeni qüvvət və yeni həvəs verir.

Qılman Musayev

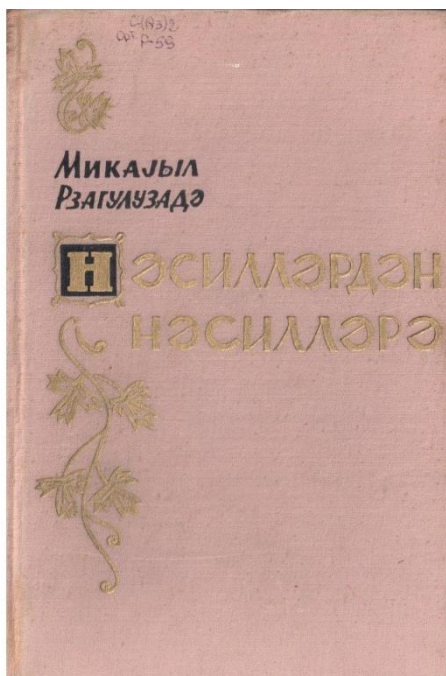
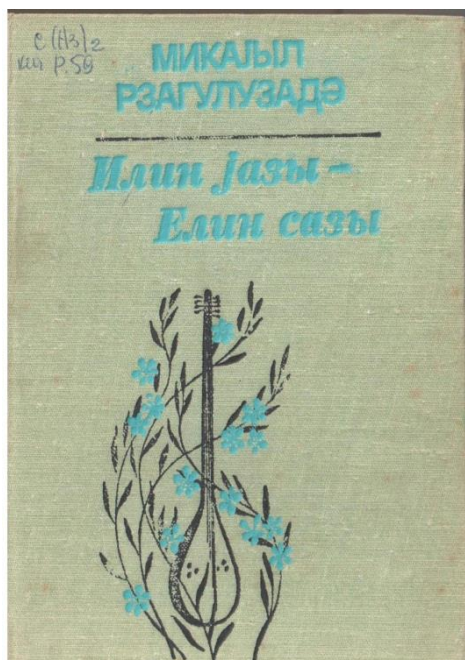
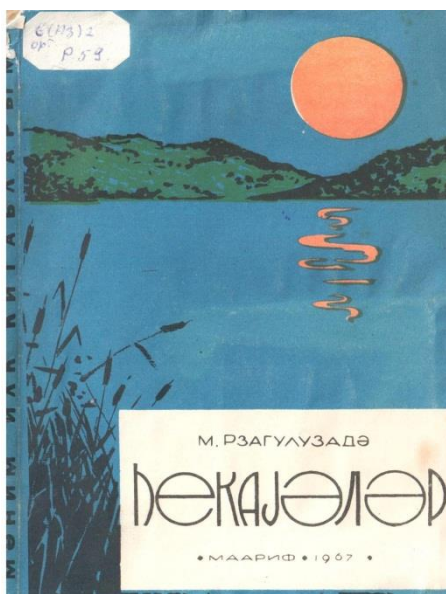
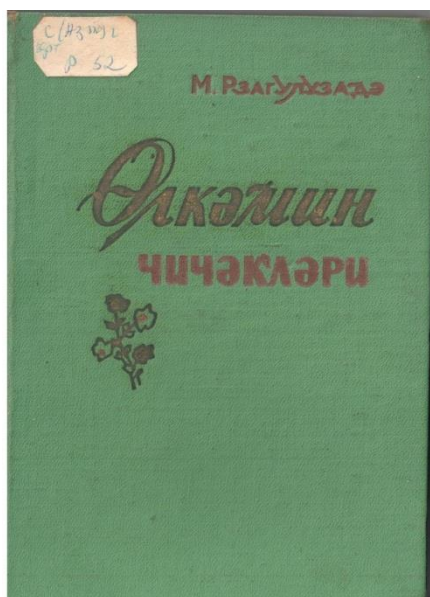
2. Mikayıl Rzaquluzadə tərcüməçiliyi həm ideya-məzmun, həm də bədiilik baxımından məsuliyyətli və şərəfli yaradıcılıq işi hesab edib.

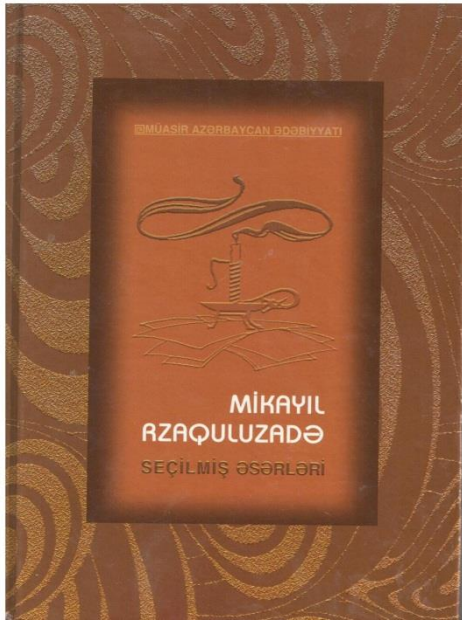
Savalan Fərəcov

3. Mikayıl Rzaquluzadənin xeyli ədəbi-tənqidi məqalələri vardır. Özü də maraqlıdır ki, bu məqalələrin də əksəriyyətində uşaq ədəbiyyatı, onun yaradıcılıq problemləri ön plana gətirilmişdir.

Rafiq Yusifoğlu

KİTABLARININ NÜMAYİŞİ:

Mikayıl Rzaquluzadə qələmini bir neçə janrda sınıyan sənətkardır. O, ədəbiyyat tariximizdə həm şair, həm nasır, həm də tərcüməçi kimi tanınır. Əli qələm tutan gündən ömrünün sonunadək yorulmaq bilmədən qələm çalmış, uşaqların ürəyində xeyirə rəğbət, məhəbbət şərə qəzəb, nifrət oyatmağa çalışmışdır.

Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığını daha yaxından izləmək üçün kitabxanada şeir müsabiqəsinin keçirilməsi vacibdir. Şeir müsabiqəsinin keçirilməsində məqsədimiz kiçik yaşlı uşaqlarda şeiri duymaq, şeiri basa düşmək və şeiri intonasiya ilə demək bacarığını artırmaqdır. Tədbirdə bir çox şeirlərdən istifadə etmək olar. Məsələn, Ən dadlı meyvə, Ağ göyərçin, Düymə, Qış gəlir, Yeni il nəğməsi, Döyüşən sərçələr, Ağ dana, Balaca balıqçılarının nəğməsi və s.

İndi isə Mikayıl Rzaquluzadənin kiçik yaşlı uşaqlar üçün qələmə aldığı “Boz Bülbülün nəğmələri” adlı şeirini dinləyək.

**I Oxucu: Yay qurtardı, gəldi payız;
Səhər-axşam hava sərin,
Şux rəngləri soldu bütün
Yarpaqların çiçəklərin.
Sarı-qızıl rəngə çaldı
Çəmənlər də, ağaclar da;**

Şirələnib dada gəldi
Alma-armud ağaclarda.
Şeh düşəndə üstlərinə,
Bağ-bağçalarda meyvələr
Dondurma tək şirin olur,
Sərin olur səhər-səhər.
Göy üzündə ağır-ağır
Qara-boz buludlar gəzir;
Çiskin olur, yağış yağır,
Qırov düşür, külək əsir.
Bağçalarda , meşələrdə
Hər yer yumşaqdır, nəmişdir;
Sanki yerə-allı-güllü
Əlvan xalça döşənmişdir.
Qaranquşlar, boz bülbüllər
Uçur isti ölkələrə;
Ördək, qaz, qu qatar-qatar
Qonaq gəlir bizim yerə.
Bağçalarda boz bülbüllər
Duyur qışın nəfəsini,
Gecə-gündüz oxuyurlar
Bu fəslin son nəğməsini...

II Oxucu:

Ovçu Eliş qoçaq Aytək,
Payız günü səhər-səhər,

Yanlarında zirək Çapal,
Ovdan evə gəlirdilər...
Gördülər bir qoca bağban,
Becərir bir bağçabağı;
Pambıq kimi saç-saqqalı,
Dəmir kimi əl-ayağı...
Hörmət ilə Eliş, Aytək.
Eliş dedi:
Ay əmican,
Biz də sizə kömək edək!
Qoca bağban gülüb dedi:
Çox sağ olun, ay qoçaqlar,
Yox, aldada bilməzsınız,
Bilirəm, kələyiniz var...
Eliş dedi:
Yox əmican, kələk nədir?
Aytək dedi:
Əmican, nə deyirsiniz?
Bağban dedi:
Mənə kömək edə-edə,
Yəqin, məndən bağbanlığı
Öyrənmək istəyirsiniz!
Sözüm yoxdur, edin kömək,
Ancaq bunun üçün bir cüt
Kəklik verəsiniz gərək!..

Eliş, Aytək gülə-gülə

Dedilər ki: Ay əmican,

Bir cüt nədir, buyurunuz,

Lap hamısı sizə qurban!..

Göründüyü kimi, şairin bu şeirində də uşaqların zəhmətsevər olması, böyüklərə hörmət etmələri, dostluqda sədaqətli olmaları ön plana çəkilir. Bir sözlə uşaqları əməyə, zəhmətə məhəbbət ruhunda tərbiyə etmək baxımından şairin “Düymə”, “Evimizdə maşınlar”, “Saat”, “Aytac və yoldaşları”, “Ulduz”, “Patefon, radio, televizor”və s. şeirlərini misal göstərmək olar.

Yüksək sənətkarlıq keyfiyyətlərini öz üzərində cəmləşdirən görkəmli ədib Mikayıl Rzaquluzadənin yubileyi ilə bağlı F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının nağıl otağında kiçik yaşlı uşaqlar üçün “Nağıl saati” keçirilir. “Nağıl saat”ında Mikayıl Rzaquluzadənin uşaqlar üçün qələmə aldığı “Şirinbulaq” nağılını kitabxanaçı böyük həvəslə balaca uşaqlara oxuyur.

Gəlin, gəlin, ay uşaqlar,

Qulaq asın , a qoçaqlar,

yaxın gəlin, gəlin sizə

gördüyümdən-bildiyimdən

nəql eləyim, nağıl deyim,

həm qəribə, həm də təzə:

Biri vardı, biri yoxdu,

Meşələrdə-çəmənlərdə

Sərin-şirin bulaq çoxdu.

Ancaq bizim başı qarlı

dik dağların ətəyində

mərmər daşlar arasından

şırıl-şırıl şırıldayan

bal tək şirin,
buz tək sərin
çox göyçək bir bulaq vardı.
Quşlarla bir cəh-cəh vurub,
Nəğmə deyər, şirildardı.

Dadı şirin,
adı şirin:
Şirinbulaq!..
Bu şən bulaq, şirin bulaq
Suvarardı yan-yörədə
Şux gülləri, çiçəkləri,
məzəli çiyələkləri,
yeməli göbələkləri.
Alagözlü ceyranlar da,
tükü ipək dovşanlar da,
qılquyruq qırqovullar da,
bildirçinlər, turaclar da,
körpə kollar-ağaclar da
bu şipşirin sudan içər,
verib bulaqla səs-səsə,
bir-birilə girib bəhsə,
parıldaşan şəfəqlərlə.
Işıqlaşan üfüqlərlə
elə bil yarışardılar,

şirin nəğmə qoşardılar:

Gece- gündüz

Şırl-şırl

Şırıl-daşır Şirinbulaq,

Gecə-gündüz

Gözəl-göyçək çiçəklərlə

Şən quşlarla, böcəklərlə

Şirin-şirin

Pıçıl-daşır Şirinbulaq.

Yaşa-yaşa,

Şırıl-daşa-şırıl-daşa,

Pıçıl-daşa-pıçıl-daşa.

“Şirinbulaq” nağlında tufandan sonra gözü tutulan bulağın yenidən axıb-çağlaması üçün heyvanların, quşların, onlara kömək edən uşaqların birgə əməyindən söhbət açılır.

Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığını geniş şəkildə oxuculara təbliğ etmək üçün F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında ədəbi-bədii gecənin keçirilməsi məqsədəuyğundur. İlk əvvəl onu qeyd etmək lazımdır ki, ədəbi-bədii gecə oxucuların ən çox sevdiyi tədbirlərdən biridir. Oxucular bu tədbirə sevə-sevə hazırlaşırlar. Tədbirin hazırlıqları bir ay öncədən başlayır. Tədbir əsasən iki hissədən ibarət olur. Birinci hissə yəni ədəbi hissə çıxış və məruzələrlə başlayır. İkinci bədii hissədə şair Mikayıl Rzaquluzadənin şeir və hekayələrindən parçalar, nağıllarından səhnəciklər göstərilir. Tədbirə şair və yazıçılarla yanaşı, ədəbiyyat müəllimləri, kitabxanaçılar dəvət olunur. Ədəbi-bədii gecə bir çox başlıqlar altında keçirilə bilər. Məsələn: “Mikayıl Rzaquluzadə-110”, “Şair, tərcüməçi Mikayıl Rzaquluzadə”, “Nəsillərdən-nəsillərə” və s.

Ədəbi-bədii gecənin nümunəsini veririk.

Tədbiri kitabxanaçı açıq elan edir.

I Aparıcı: Salam əziz qonaqlar! Bu günkü tədbirimizə xoş gəlmisiniz. Bu gün uşaq psixologiyasına dərinlən bələd olan onların dünyagörüşünə uyğun tərbiyəvi əhəmiyyətli şeir, heyakə, povest və nağıllar yazan gözəl insan, Mikayıl Rzaquluzadənin 110 illik yubileyinin qeyd olunması üçün bura toplaşmışıq. Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığı o qədər çoxşaxəli və maraqlıdır ki, onun əsərlərinin hər birində qəhrəmanlıq, Vətən sevgisi, sülh, azadlıq mövzuları geniş yer tutur.

(Mikayıl Rzaquluzadənin And şeirindən bir parça)

I Oxucu: Azərbaycan,

ey ana,

dinlə, ey əziz Vətən!

Milyonlardan biriyəm,

Bir əsgər oğlunam mən.

Qoynunda yatır mənim

qəhrəman babalarım.

Qoynunda yaşamaqda

anam, sevgili yarım.

Müqəddəs torpağında

bir qovaqtək bitmişəm,

səndən qüvvət alaraq,

boya-başa yetmişəm.

Günəşindən, suyundan

Yaranmış ətim-qanım,

səninkidir, ana can,

Sənə qurbandır canım!

II Oxucu:

**Azərbaycan,
Ey Vətən,
Sən mənimsən, mən sənin.
Boynumuzda haqqı yox,
Minnəti yox kimsənin!
Bizimdir bu əyilməz
Başı vüqarlı dağlar,
qırqovullu meşələr,
durna gözlü bulaqlar.
Bizimdir ceyran gəzən,
turac süzən düzənlər.
Bizimdir bu cüyürlü,
Kəklikli göy çəmənlər.
Bizimkidir yaşılbaş
Sonalı sədəf göllər.
Dəniz tək dalğalanan.
Bərəkət dolu çöllər.
Dövləti aşıb-daşan
Bu dəniz, çay bizimdir,
mədəniyyət ocağı,
şən saraylar bizimdir.
Anaların namusu,
pak vicdanı bizimdir.
Dünyaya işıq saçan
Bakı qanı bizimdir.**

**Bu Vətən, bu əzəmət,
Bu şərəf-şan bizimdir!
Əziz, doğma anamız-
Azərbaycan bizimdir!**

II Aparıcı: M. Rzaquluzadənin 1950-ci ildə rus dilinə tərcümə olunan bir neçə hekayəsi ədəbi tənqidin diqqətini özünə cəlb edir və mətbuatda onu mahir hekayə ustası kimi dəyərləndirirlər. Tərcüməçidən tələb olunan əsas şərtlərdən biri müəllifin fikrini aydın bir dildə, dəqiqliklə oxucuya çatdırmaqdır. O bu cəhətə tərcüməçilik fəaliyyətində xüsusi diqqət yetirib. Uşaqlar üçün yazarkən tərcüməçiliyin yazıçı psixologiyasına təsirinin nəticəsi olaraq aydın və anamlı uşaq əsərləri yarada bilib. O, tərcüməçiliyi həm ideya-məzmun, həm də bədii baxımından məsuliyyətli və şərəfli yaradıcılıq işi hesab edib. Bədii yaradıcılığa başladığı vaxtlarda keyfiyyətsiz tərcümələrin qarşısını almaq məqsədilə mətbuatda çıxış edib, məqalədə bədii tərcümənin ümumi məsələlərinə toxunub, öz dövrü üçün yeni və konkret fikirlər söyləyib. Həmçinin tərcümələri haqda dərc edilən tənqidi nöqsanlara diqqət yetirərək sonrakı tərcümələrində onu yenidən işləyib.

Ədib həm də tərcümədə orijinalı “milliləşdirməyin” əleyhinə olub. İyirmi idən çox böyük alman şairi Henrix Heynenin şeirlərinin tərcüməsi ilə məşğul olub. Ədib şairin yaradıcılığının xüsusiyyətlərini saxlamaq, şeirin formasını olduğu kimi qorumaq prinsipini əsas götürür. O, yazır: “Tərcüməçilikdə ikinci yol müəllifin mühitinə getmək, onun tənəffüs etdiyi hava ilə nəfəs almaq, düşündüyü kimi duymağa çalışmaq və zövqünü əks etdirmək yoludur...”

Mikayıl Rzaquluzadə dünya şöhrətli mütəfəkkir-şair N. Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poemasının “İqbalnamə” hissəsini, A. Puşkinin “Baxçasaray fontanı”, “Tunc atlı”, və s. əsərlərin tərcüməsində də məhz bu prinsipləri əsas tutub. Həqiqətən, bu tərcümələrdə ədibin yüksək poetik vüsətinin şahidi oluruq.

İndi isə oxucuların ifasında Mikayıl Rzaquluzadənin “Naxışlar” dramatik poemasından bir səhnəciyə qulaq asaq.

Səhnə Şah sarayına uyğun bəzədilir. Şah öz taxtında oturub. Çox pərişandır.
Onun könlünü açmaq üçün səhnəyə iki təlxək gəlir.

I təlxək: Xoş gördük, ay bəxtəvər!

II təlxək: Xoş gördük, ay dilavər!

I təlxək: Ay bəxtəvər, neyləyək

Şahin xoşuna gəlsin?

II təlxək: Gəl tapmaca söyləyək,

gülsün, kefi kökəlsin.

I təlxək: Əhsən sənə, de gəlsin!

II təlxək: Necə? Necə?

Başı yekə, içi boş?

I təlxək: Lap eləcə:

Başı yekə, içi boş!

II təlxək: Tapdım, tapdım:

Ya günbəzdir, ya molladır, ya dövlət!

Oldu, olmadı?

I təlxək: Oldu, afərin, əhsən!

II təlxək: İndi mən deyim, tap sən.

I təlxək: De gəlsin!

II təlxək: Al gəldi:

O nədir ki, dövləti çox, özü ac?

I təlxək: Necə, necə?

Dövləti çox, özü ac?

II təlxək: Lap eləcə:

Dövləti çox, özü ac!

I təlxək: Tapdım, tapdım:

Ya xəsisdir, ya torpaq, ya rəiyyət!

Oldu, olmadı?..

(Bu anda qəzəbli şah qədəhi çırpıb yerə, acıqlı bir səslə çıxır)

Sah: Rədd olun hüzurumdan!..Yox, bunlarla kar aşmaz!

İndi mənə mey-məzə, tap-tapmaca yaraşmaz!

Vəzir, hüzura gətir şahzadəylə, oğlunu,

Bir görək bu nə işdir, necə tapmacadır bu?

(Vəzir işarə edir pişxidmətə bu zaman, gəlir şahzadə ilə vəzirin oğlu Mərdan)

Şah: (kinayəli)

Buyurun, xoş gəlibsiz...Nə var, nə yox, cavanlar?

Gözümə dəymirsiniz mənim axır zamanlar.

Sahzadə: Şah babamın canına daim duaçı varıq.

Mərdan: Şahın hər fərmanına hazır, sadıq qullarıq.

Şah: Çox gözəl, bəs şahzadə nə iş görür, neyləyir?

Cürbəcür rəvayət var, hərə bir söz söyləyir...

Şahzadə: Şah baba, muştuluq ver, indi var mənim peşəm:

xalçaçılıq işini yaxşıca öyrənmişəm!

Bir kilim toxumuşam şah babama ilk baxış,

Baharda çəmən kimi, başdan-başa gül-naxış..

Şah: (acı-acı)

Ha-ha-ha!..Gözüm aydın!.. Peşəçi olub oğlum!

Saray karxana olsun, xalçaçı olub oğlum!..

Ay oğul, şahzadələr qılınc-qalxan oynadar,

At çapar, cövkən oynar, şikar edər, ox atar!..

Şahzadə: İstər şahzadə ol, istər rəiyyət,

İnsanın şərəfi zəhmətdir, zəhmət

Şah baba, bağışla cəsarətimi,

Ürəkdən sevmişəm bu sənətimi.

Bu, əsla əyləncə, ya həvəs deyil,

Şaha sənət bilmək heç əbəs deyil!

Şah: Bəs onda tac-taxt, bəs qoşun-ləşkər?

Şahzadə: Tarixə bir nəzər yetirsən əgər,

Görərsən nə qədər böyük hökmdar

Ya alim olmuşdur, ya da sənətkar.

Sənətkar olarsa padşah, əlbət,

Artar rəiyyətdə sənətə rəğbət,

Ölkə abad olar, rəiyyət də şad,

Yaşar ehtiyacdan, zillətdən azad!

Şah: Oğul, bu sözlərin haqdır deyəsən...

Hamı: Eşq olsun zəhmətə, əhdə, ilqara!

Eşq olsun sənətə, sənətkarlara!

I Aparıcı: Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Mikayıl Rzaquluzadənin əsərləri geniş oxucu kütləsi tərəfindən həmişə sevilib və rəğbətlə qarşılıb. Bu əsərlərin başlıca mövzusu Yer kürəsinin əşrəfi sayılan insanın şən, firavan həyatı, işıqlı, romantik duyğu və düşüncələridir. Onun ideya-bədii dəyərlərini itirməyən bir çox poemaları da var ki, bunlardan “Qaranquş yuvası”, “Zər yazılı mərmər kitab”, “Məktəbə gedir Tokay”, “Bakının axşamları”, “Yaz yuxusu”, “Sirli saz” və s. misal göstərmək olar.

Mikayıl Rzaquluzadənin nəsr əsərləri də var ki, bunlar da çox maraqla oxunur. Onun hekayələrində hadisələrin şairanə təsviri oxucusunu maqnit kimi özünə çəkir. “Dədə Qorqud” dastanının motivləri əsasında yazılmış “Ana ürəyi, dağ çiçəyi” hekayəsi orta məktəblərdə uşaqların ən çox sevdiyi əsərlərdəndir. Onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, M. Rzaquluzadə “Dəli ozan”, “El gücü” hekayələrinin mövzusu da “Dədə Qorqud” dastanlarından götürmüşdür. Şairin

digər mövzularda yazdığı “Qu gölü”, “Təzə tufəngin siftəsi”, “Yaralı göyərçin”, “Boş qorxular”, “İşıqlar yandı” və s. bu kimi hekayələri də uşaq oxusu üçün yararlı əsərlərdir.

Bir sözlə şair, nasir, tərcüməçi Mikayıl Rzaquluzadənin 60-dan çox tərcümə kitabları var. Sonda onu qeyd etməliyik ki, Mikayıl Rzaquluzadə bircə sətir orijinal əsər yazmasaydı belə, onun adı Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı tarixinə etdiyi tərcümələrə görə qızıl hərflərlə yazılmağa layıq olardı.

Əziz tədbir iştirakçıları! Bu gün biz, bir daha Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığına müraciət etdik. Onun qələmə aldığı şeirləri, poema və nağılları dinlədik. Və bir daha şahid olduq ki, Azərbaycan ədəbi məktəbində Mikayıl Rzaquluzadə kimi şairlərimizə, yazıçılarımıza çox ehtiyac var.

Allahdan ona rəhmət diləyirik. Yeriniz cənnət olsun Mikayıl müəllim deyirik.

S O N

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. M. Rzaquluzadə. Seçilmiş əsərləri. Bakı.: “Şərq-Qərb”, 2006.-311 s.
2. M. Rzaquluzadə. Hekayələr. Bakı.: “Maarif” nəşriyyatı, 1967.-70 s.
3. M. Rzaquluzadə. İlin yazı-Elin sazı. Bakı.: “Gənclik”, 1981.-250 s.
4. M. Rzaquluzadə. Nəsillərdən nəsillərə. Bakı.: “Azərnəşr”, 1965.-494 s.
5. M. Rzaquluzadə. Ölkəmin çiçəkləri. Bakı.: “Uşaq və gənclər” nəşriyyatı, 1962.- 161 s.
6. M. Rzaquluzadə. Yaz günəşi. Bakı.: “Gənclik”, 1977.-364 s.